

**Universitat Autònoma
de Barcelona**

**Postgrau en Economia Social i Solidària
Treball Final**

LA ESS A MALLORCA:

ANÀLISI I REPTES

Joan Bestard Alemany

Curs acadèmic 2020/2021

Data de presentació de la memòria 14/07/2021

Resum:

L'ESS a MALLORCA: Anàlisi i reptes

La situació econòmica a les illes Balears després de la pandèmia és més inestable que mai, per això calen altres maneres de fer funcionar l'economia en aquest territori, diversificant-la més enllà del monocultiu turístic. Fa molts d'anys que la paraula sobirania sona dins la societat illenca, però com estem avançant per aconseguir aquest objectiu? Per això es vol analitzar l'impacte de L'economia Social i Solidària dins la Illa de Mallorca, des dels seus orígens, les entitats que la formen i que fan les institucions a favor d'aquesta. A més d'això també es pretenen evaluar aquests resultats d'una manera crítica i exposar els principals reptes i accions per enfortir aquest moviment a l'illa.

ÍNDEX

1.INTRODUCCIÓ	3
2.Objectius i Metodologia	4
3.Context socioeconòmic	4
4.Historia del cooperativisme a Mallorca	7
5.L'economia social Balear en xifres	11
6.Entrevista	15
7.DISCUSSIÓ	28
8.CONCLUSIÓ	33
9.Bibliografia	34

1.INTRODUCCIÓ

L'economia social i solidària al territori mallorquí és un moviment en procés de consolidació, de cada cop sorgeixen més iniciatives en aquest àmbit que pretenen desde la seva manera de funcionar causar un impacte positiu socialment. Encara que s'avanci hem de reconèixer que el teixit d'economia social del nostre territori està menys consolidat que a altres zones de l'estat. A priori, un dels principals reptes que ha d'encarar L'ess com a moviment, és la seva visualització, el donar-se a conèixer, fer política en el sentit d'expressar la voluntat de canvi que es pot generar a les comunitats a través no només de la manera de consumir dels ciutadans, sinó també en la manera de produir i la decisió sobre el que produïm. La ciutadania illenca es polaritza en aquest sentit, ja que per una part de la població sap molt clar a que ens dediquem aquí, al turisme, i no hi ha volta de fulla, per tant hem de seguir explotant aquest sector, a pesar de les conseqüències ambientals i socials que genera. En canvi l'altre part de la població entén que no podem seguir visquent del monocultiu turístic i que hem d'apostar per noves solucions per tal de no espenyar del tot el lloc on vivim, però aquí ja no està tan clar, com ho aconseguim? Aquí és on juguen un paper clau les economies alternatives com L'ESS. Per tant en aquest estudi es vol investigar tant com s'arriba a la població; com es podria arribar més; quin paper juga ara mateix el mercat social illenc i quin recorregut li queda per fer.

2.Objectius i Metodologia

Aquest estudi pretén analitzar el mercat social illenc quasi amb la seva totalitat, començant pel context socioeconòmic que pateix l'illa i l'evolució històrica dels moviments de cooperació en el territori, sumant un anàlisi quantitatiu del nombre d'entitats de l'economia social, saber quins sectors tenen més o menys representació o les polítiques públiques existents, també es vol saber com es percep desde les pròpies entitats que fomenten o que formen part de l'economia social com evoluciona el moviment, que n'opinen de les polítiques públiques, del treball de visualització i cooperació i altres temes d'interès relacionats amb el tema. Per fer aquesta tasca es realitza un estudi qualitatiu en forma d'una entrevista a un membre de l'entitat dinamitzadora de ESS Mercat social Illes balears i a més es recolliran testimonis de persones implicades en entitats de l'àmbit d'economia social a la fira del 8 d'Abril de Mercat Social a Sa pobla.

3.Contexte socioeconòmic

L'arribada beneïda del turisme a les illes comença durant la dictadura franquista, als anys seixanta. Aquesta arribada d'estrangers fa sorgir aquest noves empreses dedicades a aquest nou sector, i sobretot les grans cadenes hoteleres, dirigides per famílies de terratinents i propietaris de nissagues industrials afins i servils al franquisme, lo qual és rellevant pel fet de que a l'estat espanyol mai es va arribar a donar una ruptura total amb el règim feixista de Franco i els mateixos que tenen poder llavors el segueixen tinguent passada la transició. Això crea a Mallorca una gran corporació d'hotelers que no ocorre a altres parts d'Europa, si no són els mateixos hotelers mallorquins que s'estableixen en altres països i despleguen allà el seu capital (com ocorre a Amèrica central on les cadenes mallorquines són les que més pes tenen en alguns dels països d'aquesta regió). Això fa qüestionar-se perquè els hotelers mallorquins són únics en aquest sentit. Aventuram a dir que pugui tenir a veure amb el suport social dels que comparteixen els interessos d'aquesta classe dominant: l'estat, la corona, les classes

proprietàries, els defensors de la identitat i de la singularitat territorial insular, el caciquisme i el clientelisme que es perpetuen amb l'actual sistema polític fruit de la Transició... Aquesta interpretació es correspon amb la definició d'un bloc històric hegemònic mitjançant la manufactura del consens, segons la definició d'Antoni Gramsci. (Blàzquez, 2014.)

El mercat turístic europeu queda controlat en règim oligopolístic pels tour operadors alemanys Tui i Thomas cook (la fallida d'aquest tengué conseqüències directes a Balears), ja que entre les aliances dels tour operadors (que controlen la major part dels fluxos turístics) amb les cadenes hoteleres Balears, i caixes d'estalvi, com Sa Nostra, s'inverteix a les illes l'expansió turístic-immobiliària, la qual fa que el lobby turístic controli les regles del joc, el que s'accentua a escala local, on uns pocs hotelers són els autèntics senyors del litoral. És més, les destinacions turístiques es queden, econòmicament, amb menor percentatge de riquesa, ja que la major part dels fluxos de capitals turístics retornen als espais centrals i a les plataformes financeres, els paradisos fiscals. En moltes ocasions tan sols un 15% o un 20% de la despesa turística resta als espais receptors. El primer que se'n deriva d'això és l'anomenada gentrificació on els espais residencials de la població autòctona mallorquina es revaloritzen i es substitueixen per classes més altes, que en el nostre cas solen ser estrangers amb un major poder adquisitiu, això passa tant a les ciutats com en els pobles que cada vegada tenen més propietaris estrangers en forma de segona residència i els que ho pateixen són els ciutadans de les Balears, que no poden permetre's un habitatge en els seus propis barris o municipis. Però per què diem que el turisme necessita la gentrificació? Doncs perquè la gentrificació és una de les estratègies del màrqueting urbà de l'urbanisme neoliberal per atreure inversions estrangeres i turístiques. Sense gentrificació no hi ha màrqueting urbà, sense màrqueting urbà no hi ha èxit en la jerarquia urbana global i sense un bon posicionament en aquesta jerarquia no hi ha atracció de fluxos de capital ni turístics (Vives Miró, 2014). L'urbanisme és un dels factors clau per implantar segons quins tipus de models polítics-ideològics i econòmics com és a aquest cas en neoliberalisme que té per objectiu assolir l'èxit en el context d'una xarxa urbana mundial jerarquitzada i marcada per la competitivitat. On els governs locals actuen com a promotors urbans (Gonzalez Ceballos 2007) i creant així el que Harvey defineix com ciutats emprenedores. Una de les claus per dur a terme el

canvi social, es aconseguir modificar el processos urbans actuals perquè siguin els residents i treballadors d'aquestes els que en surtin beneficiats, i sense posar l'èmfasi en els fluxos de capital convertint tot en zones de consum i d'oci atractives pel turisme. La colonització de noves perifèries turístiques ha conduït a la mercantilització de societats, espais i recursos, que moltes vegades no havien estat capturats per les lògiques del capital, com l'aigua, els quals eren considerats béns comuns. El procés d'apropiació per part del capital turístic ha provocat importants fractures socials i conflictes amb les comunitats rurals que sovint són desplaçades i desposseïdes.

A més, a causa d'aquest model econòmic, es crea una situació greu de precarietat laboral, provocada entre d'altres pels interessos de la patronal i els governs de torn. La legislació ha estat creada per augmentar els beneficis dels hotelers i, concentrant l'activitat en uns pocs mesos, els que es consideren més rentables, això suposa infinitat d'hores extres, disponibilitat absoluta, baixos salaris... Això es veu amb la figura dels fixos discontinus, treballador amb un contracte, que encara que tinguin la condició de fix, només fan feina uns mesos a l'any i la resta o malviuen sense feina o fan feina a un altre lloc (Garcia, 2014). Aquesta liberalització on els empresaris poden pagar només per temporades i poder conservar els treballadors valiosos, s'ha venut com una conquesta social, ja que els treballadors saben que cada estiu tindran feina, però darrera això s'amaga una enorme precarietat laboral. El temps posa les coses al seu lloc, quan arriba l'edat de jubilació aquests treballadors se'n adonen de lo baixes que són les seves pensions. A més els salaris no són gaire alts i si és vol tenir un sou digne s'han de fer hores extres. El conveni dels treballadors d'aquest sector de les Balears si es compara amb altres com el de Biscaia, demostra que encara que aquesta comunitat sigui líder en turisme, no ho és en condicions laborals.

Ningú pot negar que el desenvolupament de l'economia turística a societats de base camperola provoca ràpidament la marginació de l'activitat pagesa, Mallorca és un bon exemple (Villalonga, 2014). La condemna a l'obsolescència de la pagesia ha afectat directament a la cultura, l'economia i els entramats socials de la població, passant d'un model social rural que sense mitificar-lo destinava moltes energies a l'autoabastiment, a un model capitalista, urbà i consumista, amb totes les desigualtats i el malbaratament de recursos que implica. Al principi l'augment de la renda per a una

part important de la població va crear un emmirallament de falsa abundància que amagava el pitjor d'aquest procés devastador. De totes formes, i a pesar del repetitiu discurs institucional a favor de l'optimisme turístic, popularment es comença a percebre que caminem cap a un precipici (Villalonga, 2014), i que la maximització dels beneficis i l'ocultació dels costos derivats de l'activitat turística no pot durar més. El monocultiu turístic ens ha portat a uns nivells d'insostenibilitat que l'illa no pot aguantar molt més, i cada cop és més evident que la desigualtat social és un dels pilars de l'activitat terciària. Per això ara és el moment per debatre com afrontam això i quin paper pot jugar l'Economia Social.

D'això que en deim Economia social i solidària ja hem tingut experiències en el passat a l'illa, encara que no es coneixia amb aquest mateix terme, aquestes pràctiques de cooperació entre ciutadans existeixen des de fa més d'un segle. És interessant en l'estudi de quina acció política pot fer el cooperativisme actualment dins el territori mallorquí per créixer com a alternativa a l'economia convencional i de monocultiu turístic, saber quins són els orígens d'aquest moviment a Mallorca, les seves tradicions polítiques i quines accions duen a terme.

4. Historia del cooperativisme a Mallorca

Amb l'aparició de la revolució industrial, sembla que la difusió dels petits nuclis liberals o primerencs del socialisme al segle XIX no van encarar amb força aquesta alternativa. Tots els indicis situen a la casella de sortida del cooperativisme a Mallorca els republicans federals i l'internacionalisme àcrata que es desenvolupa, a poc a poc, arran de la Revolució de Setembre de 1868. Tot i estar lluny del focus original dels missatges de cooperació entre iguals i de rebre més tard l'anomenada industrialització i les seves conseqüències, Mallorca no quedarà al marge de les experiències cooperativistes. Sembla fàcil d'entendre que l'univers insular i les característiques pròpies d'una

societat numèricament petita, relacionada entre si, en molts de casos mitjançant pràctiques d'intercanvi i d'autoorganització rebrien amb certa facilitat aquest discurs aleshores renovador.

La creació a Barcelona del Centre Federal de Societats Obreres i l'aparició del seu òrgan d'expressió escrita, La Federación el 1869, capgiraren prest el nou moviment obrer que arrelava a Mallorca.

La primera experiència que tenim documentada a Mallorca data de 1869. El dia 2 de maig, a Palma es va constituir *El Porvenir. Sociedad Cooperativa de Consumo de Palma*, impulsada per persones properes al republicanisme federal. La cooperativa El Porvenir va establir un sistema de preus que pretenia estabilitzar les habituals fluctuacions econòmiques relacionades amb l'especulació de l'època. Per això, s'establia una validesa dels preus dels productes de caràcter mensual, per la qual cosa, els productes tenien el mateix preu als diversos establiments de la cooperativa a Palma. Cal destacar que, tot i tenir en disposició petroli, licors, paper de fumar o altres productes, El Porvenir era, en la pràctica, una cooperativa de consum de productes alimentaris. La pràctica de comprar a l'engròs d'aliments de primera necessitat podia assegurar un preu més raonable i certa disponibilitat per a sòcies i consumidores habituals de les botigues. A l'estiu de 1869 ja tenien obertes dues botigues a Ciutat. en el moment de la creació de *El Porvenir* no existia encara un fonament legal per consolidar aquests tipus de societats.

El Porvenir va créixer ràpid, fins organitzar en poc temps un magatzem i cinc botigues alhora. Emperò, la situació generada no era cent per cent satisfactòria pels sectors més anarquitzants del Centre Federal de Palma, els quals organitzen una cooperativa de consum pròpia el març de 1870: *La Emancipación*. El grup que impulsa aquesta nova societat era molt més propera a les tesis àcrates i entre els seus participants destaca la presència d'alguns anarquistes conversos com a conseqüència de l'arribada de l'internacionalisme a Mallorca. *La Emancipación* era una *Sociedad Cooperativa Solidaria de Consumo* i es va crear el 3 de març de 1870 amb l'objectiu de contribuir a l'emancipació dels treballadors. a la compra a l'engròs i la millora de les condicions de possibles productes de consum que consideraven adients, per tal de posar-los a la venda per als seus socis a un preu més econòmic que el present al punts de compra habituals.

Els cooperativistes de *La Emancipación* eren molt crítics amb la situació política del seu moment, consideraven que l'ordre social establert estava basat en la relació d'homes que exploten homes i que això generava l'esclavitud d'uns individus sobre uns altres. També, consideraven que no es podien quedar mans plegats amb la situació descrita i que no calia esperar canvis en la societat des dels estaments privilegiats del poder. Per tal de superar aquesta situació crítica, calia emancipar-se de la submissió forçada que el capital feia d'unes persones i unes causes per damunt les altres.

El fenomen cooperativista no quedarà reduït a les experiències citades de Palma. Si més no, el fenomen va atreure el món urbà d'un bon nombre de cooperativistes, les experiències desenvolupades a les viles també són molt considerables. En poc temps, els anuncis de la difusió de l'obrerisme cooperativista va créixer significativament a les viles. El cooperativisme tampoc no va quedar limitat a les activitats relacionades amb el consum, hi havia, entre d'altres temes, una preocupació activa per la formació i l'educació dels treballadors. Per això, *El Porvenir* va organitzar una escola gratuïta per als seus socis-consumidors.

Les experiències cooperatives dels anys 1869 i 1870 eren, com no podien ser d'una altra manera, voluntàries i lliures. És a dir, les persones que participen d'elles ho fan de forma voluntària, sense cap obligació i les cooperatives de consum establertes ho fan al marge dels poders polítics i institucionals de l'època. És cert, que tot i la proximitat de *El Porvenir* al republicanisme federal i *La Emancipación* als anarquistes, ambdues n'eren independents i funcionaven de forma autònoma. El nexa d'unió entre el moviment polític que dona suport a les societats de consum eren les pròpies persones que en elles participen i que podríem dir actuen com a poli-militants de les primeres associacions, casinos, societats o cooperatives de l'època, sense que això els generi cap conflicte. (Maíz, 2018)

Un dels sectors amb més trajectòria dins el cooperativisme a Mallorca és el sector agrícola. És a principis de segle XX quan el moviment cooperatiu agafa força. La necessitat de regular el món del treball i la voluntat d'associar-se, fa que es comencin a constituir cooperatives, mútues i sindicats (Llei d'Associacions de l'any 1887). A partir d'aquí es comencen a promoure centres socials (mútues

i cooperatives) i la unió del pagesos per a defensar els seus interessos i fomentar la lluita contra les plagues a les produccions. Es comencen a cooperativitzar les vendes de pinsos, llavors i arbres per a sembrar.

Entre les cooperatives amb més història tenim la Cooperativa de Sant Bartomeu de Sóller i l'Agrícola de Sant Joan, amb més de cent anys d'existència, i moltes cooperatives com les de Sant Bartomeu de Ferreries, Santa Eulàlia d'Eivissa i Agrícola de Porreres amb més de cinquanta.

Totes aquestes cooperatives de producció, sorgeixen i coincideixen amb una activitat comercial lligada amb el mercat exterior. La Cooperativa de Porreres exportava albercoc a Europa, les cooperatives de Sa Pobla i Muro patata, la de Sóller donava sortida a la taronja... és a dir, existia una necessitat bàsica de donar sortida a les produccions i de comercialització en comú dels productes, una de les raons fonamentals per a constituir-se com a cooperatives.

Uns anys més tard, arran de la transició política i l'arribada de la democràcia, és quan aquest moviment associacionista s'activa i, entre els anys 1975 i 1980, és quan es constitueixen la majoria de les cooperatives existents avui dia. Prova d'aquest impuls, l'any 1983 es va constituir la Cooperativa de segon grau Camp Mallorquí, per iniciativa de la majoria de les cooperatives de Mallorca. Durant la transició també es crearen les primeres cooperatives d'educació, les quals tenen un reconegut de pes a l'illa. Avui en dia el tercer sector a Mallorca és més divers que mai, com veurem a continuació.

5.L'economia social Balear en xifres

Nombre d'empreses per condició jurídica de l'economia social a les Illes Balears

	Societats cooperatives (DG de Promoció Econòmica, Emprenedoria i Economia Social) (*)	Societats laborals anònimes i limitades (DG de Promoció Econòmica, Emprenedoria i Economia Social)	Altres tipus (**)	Total economia social	Total empreses a les Illes Balears (DIRCE)	% de les empreses de l'economia social sobre el total d'empreses de les Illes (***)
2010	214	545	—	—	89.562	—
2011	221	546	—	—	87.461	—
2012	223	546	—	—	85.372	—
2013	234	546	—	—	85.044	—
2014	244	544	—	—	84.270	—
2015	260	535	—	—	87.111	—
2016	263	520	987	1.770	89.341	1,98 %
2017	273	508	1.035	1.816	93.067	1,95 %
2018	274	482	1.103	1.859	96.638	1,92 %
2019	276	477	1.159	1.912	98.712	1,94 %

Font: Directori d'empreses (DIRCE), Ibestat; Direcció General de Promoció Econòmica, Emprenedoria i Economia Social i Circular.

Quadre 1.1

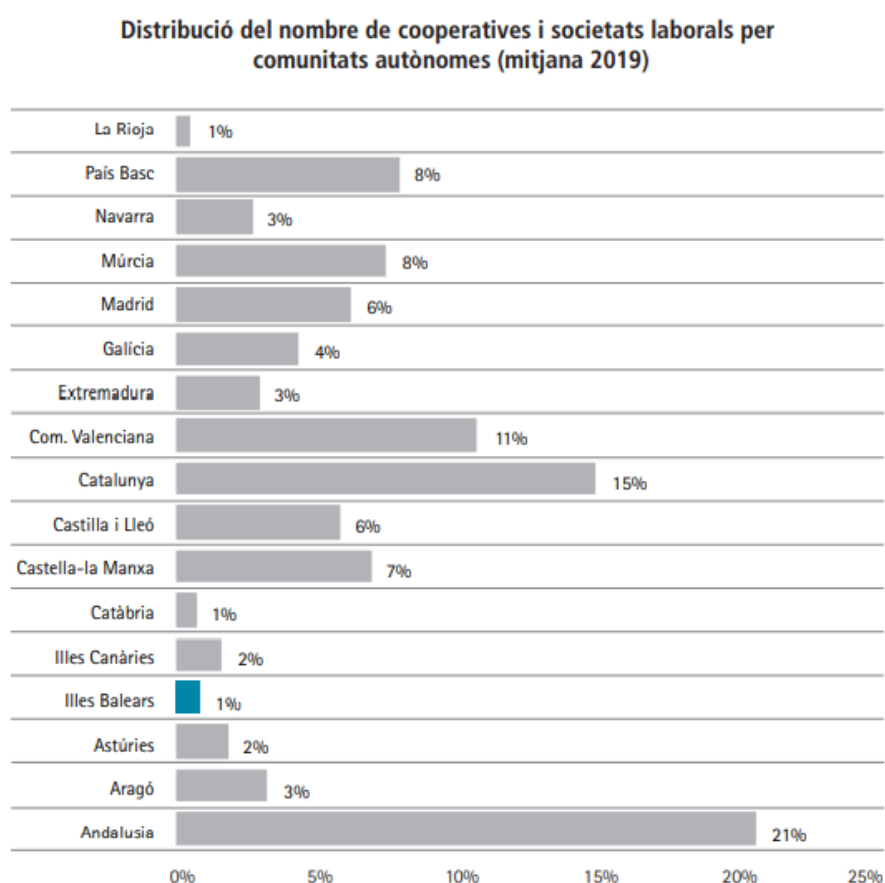
*(incloses 4 microcooperatives) **(detallat al següent quadre) *** (càlcul aproximat)

	2019
Societats agràries de transformació (1)	127
Confraries de pescadors (2)	16
Centres especials d'ocupació (3)	47
Empreses d'inserció (3)	6
Altres productors de mercat privats	
Iniciatives RSC (*)	—
Agricultura ecològica (4)	962
ONCE (5)	1
Total	1.159

Fonts: (1) Direcció General d'Agricultura, Ramaderia i Desenvolupament Rural. (2) Federació Balear de Confraries de Pescadors. (3) Dir. Gral. de Treball i Salut Laboral. (4) Consell Balear de la Producció Agrària Ecològica. (5) ONCE
 (*) No hi ha un registre de les iniciatives d'RSC a les Illes Balears, si bé, Eticentre té 21 empreses que en són sòcies i Forètica té empreses associades amb seu a Balears. A més, CAEB, PIME i Cambra de Comerç de Mallorca, entre d'altres, apliquen mesures d'RSC. Memòria de la CES.

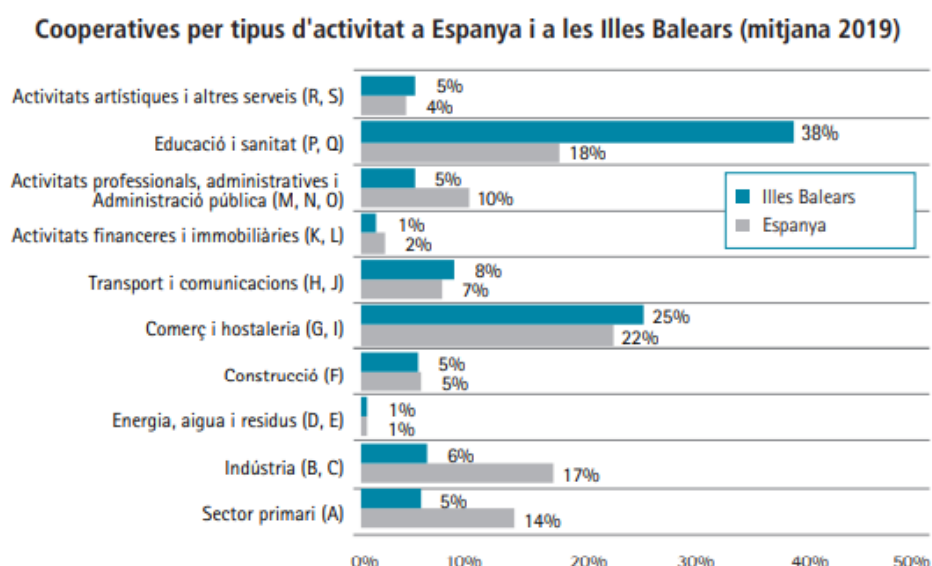
Quadre 1.2

En aquests dos primers quadres podem observar quin paper juga l'economia social en el territori que analitzem, en ells observem l'evolució des del 2010 fins al 2019 d'empreses que es situen dins el tercer sector social. El que observem a primera vista es que el nombre de cooperatives va augmentant lleugerament cada any, i en canvi el nombre de societats laborals va minvant encara que és major el nombre de les segones respecte a les primeres. El que observem es que el gran nombre d'entitats vinculades a l'economia social són altres tipus d'agrupacions, que les veiem representades en el quadre 1.2 on la majoria d'elles tenen a veure amb l'agricultura ecològica.

Font: Ministeri de Treball i Economia Social. Memòria de la CES
 Quadre 1.3

En aquest gràfic és representa la distribució estatal del nombre d'entitats i es veu clarament la poca representació que suposen les Illes Balears en aquest àmbit de l'economia. És veritat que com més població té la comunitat autònoma més representada està en aquest gràfic, però això no lleva que les xifres Balears són insuficients per una illa on els termes local i sobirania són els proposats per generar un canvi en el model econòmic.

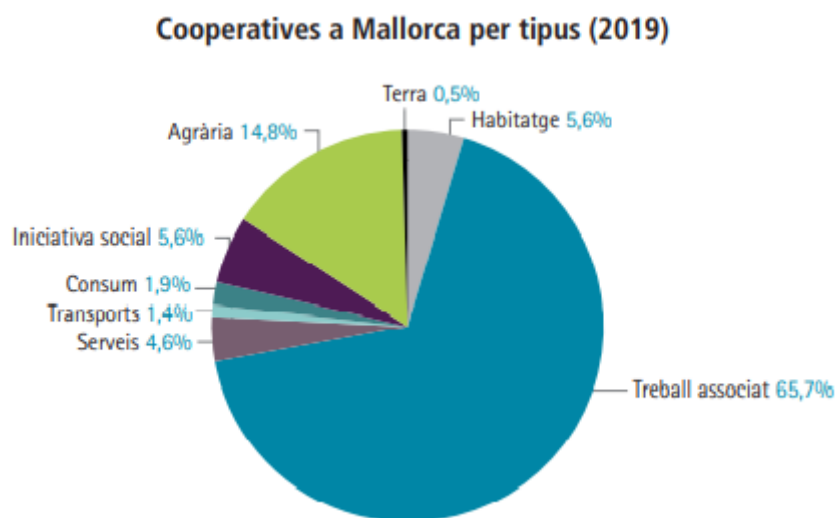
Font: Ministeri de Treball i Economia Social. Memòria de la CES
Quadre 1.4

A les Balears, el sector de cooperatives més nombrós en treballadors, des del tercer trimestre de 2010, és el d'educació i sanitat, que el 2019 experimenta una caiguda interanual de mitjana del 19,7%. Després ve el sector del comerç i l'hostaleria, que a partir de la crisi cau però a partir del 2014 es manté. Segueixen el transport i comunicacions i les activitats financeres. Les activitats artístiques i les professionals, administratives i administració pública cauen significativament en els darrers anys.

L'evolució de les cooperatives a les Balears s'alenteix. Durant el 2019 hi ha una mitjana de 1.841 treballadors en cooperatives i aquest nombre a Espanya és de 306.465, la qual cosa representa un 0,4% i un 1,6%, respectivament, en relació amb el total de treballadors de l'economia. La variació interanual del 2019 respecte del 2018 dels treballadors de les cooperatives per a Espanya ha estat del -2,2% i per a les Illes Balears del -0,6%. El màxim de treballadors de la sèrie, iniciada el 1999, es dona el tercer trimestre del 2008, amb 2.721, i a partir d'aquí cau el nombre de treballadors fins a una tercera part el 2019. A les Balears un 75% dels treballadors correspon al règim general i un 25% a

autònoms, una proporció similar a la del conjunt d'Espanya. La diferència entre el règim general i els autònoms a les Illes era molt més gran des de 1999 fins a 2014 i a partir d'aquell anys s'escurça, si bé, els autònoms s'han mantingut cada any, fins i tot amb tendència creixent; en canvi, els treballadors de règim general han disminuït. El nombre de treballadors del règim general de les cooperatives mostra una certa estacionalitat (devers el 4%); en canvi, els autònoms són més estables. El nombre de treballadors per cooperativa a les Illes Balears el 2019 és d'11,7, ha crescut un 5% interanual i està per sobre del nombre de treballadors per empreses totals a les Illes, que és de 5,1. A Espanya ha augmentat gairebé en un 6% fins a assolir els 16,3. En tot el període, el nivell de treballadors per cooperativa a les Illes Balears és inferior al d'Espanya

A Mallorca, el 2019 hi ha un total de 216 cooperatives, de les quals un 65,7% corresponen a treball associat, seguides de les agràries (14,8%), de les d'iniciativa social i d'habitatge (5,6%, cadascuna), de serveis (4,6%), de consum (1,9%), de transports (1,4%) i de la terra (0,5%). Les quatre microcooperatives creades el 2019 s'ubiquen a Mallorca i corresponen a treball associat

Font: Direcció General de Promoció Econòmica, Emprenedoria i Economia Social i Circular. Memòria de la CES
Gràfic 2.1

6. Entrevista

Jordi Lopez President Mercat Social Illes Balears

- **Qui és en Jordi López?**

Dins aquest món, jo faig feina com a secretari intern de sa xarxa d'economia alternativa i solidària de Balears i sóc actualment el president de Mercat Social, he fet feina molts d'anys dins la fundació Deixalles com a tècnic de diferents projectes.

- **Com hi ha arribat? (trajectòria professional) (projectes que ha participat)**

Vaig començar a Deixalles l'any 1992 com a professor de reciclatge de residus de cursos per a col·lectius en risc el meu perfil era més mediambiental, vaig estudiar enginyeria tècnica agrícola i em vaig especialitzar en estudis d'impacte ambiental, llavors, en el seu moment deixalles cercava una persona i en aquell moment ningú coneixia de reciclatge i no hi havia la carrera d'ambientòleg, vaig cursar cursos a nivell europeu i en aquell moment no hi havia cap especialitat concreta i per tant em varen contractar a jo, començant com a professor i varen derivar les meves tasques.

- **Com arriba a conèixer l'economia social? influències**

A través de Fundació Deixalles, en aquell moment a partir de la participació en projectes d'inserció europeus per col·lectius en risc. Per poder participar en aquests projectes havies de tenir socis internacionals i interregionals, llavors, amb aquests socis hi havia aquesta inquietud d'economia Solidària més enfocada a inserció col·lectius en risc d'exclusió. I a través d'un projecte europeu una de les feines que es va fer amb aquesta xarxa europea i estatal va ser crear una carta de principis, emprendre per un món solidari, que va ser el germen ideològic

que posteriorment al 1995 va donar lloc a REAS estatal. Per tant deixalles es va implicar desde la “prehistòria” de Reas amb sa coordinació i vinculació de les diferents entitats en tema d’economia solidària a partir d’aquesta carta de principis. En aquell moment sobretot era temàtica d’inserció laboral. També a través de treballar en xarxa es va començar a redactar una llei que regules les empreses d’inserció que no es va aprovar fins 2017. També es va començar a contactar amb ses iniciatives de finançament alternatiu, que eren les primeres banca ètiques. sempre lligades a la inserció laboral. Posteriorment, en el 1998 desde deixalles varem participar REAS balears molt lligada a les empreses d’inserció però també amb la mirada oberta a la banca ètica i l’economia solidària. Sempre partint des de feina més ideològica va ser la Carta per emprendre per un món solidari, que ara coneixem com els principis de l’economia solidària, que va sorgir d’un projecte europeu. En aquell moment es començava a parlar d’economia social, relacionant amb temes ambientals... I això va donar lloc a l’articulació a nivell illes balears aquest món.

- **Que es mercat social illes balears o REAS**

Mercat social sorgeix a l’any 2014, l’idea era que a dins l’economia social i solidària hi ha diferents famílies, per una part d’una família amb entitats no lucratives, d’inserció social, també es tema de comerç just., això només era una de les diferents famílies d’un concepte més ampli de l’ess. Noltros ens definíem més en economia solidària però sabent que formaven part d’un conjunt més ampli. Va haver confluència amb el moviment cooperatiu , que seria una altra família. Uctuib. Un altre soci fundador que va ser fonamental va ser apaema per ajuntar tot el món de l’agroecologia, el qual mai havia estat tan bé, que a vegades no són cooperatives sinó són autònoms... i per tant varem juntar l’agricultura ecològica, una altra família que també vàrem aglutinar amb aquesta aglutinació del mercat social va ser el comerç just representat per s’altra senalla, que no és l’única, ara el moviment de comerç just es vol federar, ja que hi ha altres iniciatives a nivell local.

Després també en aquell moment ja existia som energia, que desde l'any 2000 sorgeix el cooperativisme de consum. Per lo tant en aquell moment varen sorgir en força a partir de la crisi financera, van sortir moltes coops de consumidors, som energia, som connexió... També es va afegir el grup mallorquí de som energia. També va formar part de la creació de l'ateneu Pere Mascaró que era una activitat més sociocultural però també estava interessada.

L'objectiu de crear mercat social era aglutinar les diferents famílies sectors o àmbits de l'ess a les illes balears. que cada una té la seva pròpia org. I fer-ho amb dues finalitats fonamentals: visibilitat pública, donar-se a conèixer, sensibilització, donar informació sobre les alternatives de consum, facilitar l'accés. L'altre gran objectiu va ser el de fomentar la intercooperació. Ja en 2015 va ser quan vàrem començar a organitzar sa fira de mercat social, que era una fira que tenia aquest doble plantejament, la visibilitat i el tema de coneixement mutu, per fomentar sinergies i intercooperació.

- A que es dedica?

Hem tingut dues etapes fins a 2018 hem tengut poca capacitat per genera activitats i més enllà de coses molt puntuals, es pot dir que durant anys la única activitat ha estat la fira, per tant mercat social no ha funcionat de manera continua, els mesos abans de sa fira emergia i en haver-se fet la fira tornava a decaure un poc, no tenia activitat continua. A 2018 ens vàrem plantejar tenir més continuïtat i desenvolupar activitats al llarg de l'any, des del punt de vista de diversificar el ventall o els tipus d'activitats a fer i promoure altres coses, això va ser un objectiu que ens vàrem marcar al 2018 i que va suposar començar a diversificar activitats, una de les coses que vàrem començar a fer, va ser el tema de formació, tant interna com a altres bandes, com l'ateneu de la diversitat, la Funcas o Colonya, i altres aliats que varem trobar en aquell moment. Vàrem començar a treballar el tema instituconal, sabiem que en altres territoris , els ajuntaments, governs tenen acords o pactes amb el sector ESS per desenvolupar actuacions de suport institucional, va ser quan varem començar a tocar les portes de

l'ajuntament de Palma i del consell de Mallorca, per fer projectes més integrals, aconseguir més suport, i aconseguir el doble objectiu i diversificar el ventall. Això es va cristal·litzar amb un pacte amb l'ajuntament a 2019 i amb el consell a 2020, el de l'ajuntament de Palma s'ha concretat poc. Era interessant concretar quin és aquest ventall d'activitats que volem incorporar més enllà de sa fira. Bàsicament aquest ventall d'activitats son de 3 tipus:

- 1.-promoció econòmica: suport projectes emergents, assessorament, facilitar la comercialització de productes de economia social i solidària, promoure l'activitat econòmica.
- 2.- Donar a conèixer la realitat del sector, les possibilitats de consum d'aquests serveis
- 3.- De formació. Encara no hem estat capaços de concretar molt les actuacions.

El del consell sí que va anar molt bé, encara que va costar més per tràmits administratius, que es el projecte que hem posat ara el 2021 amb una subvenció 30.000e el projecte que en deim ESS LOCAL que contempla aquest ventall d'activitats diversificades, en aquest cas amb una clara convicció municipalista, perquè en aquest plantejament mes integral d'actuacions, nosaltres tenim molt clar la vinculació d'economia solidària i el desenvolupament local. L'economia social és local, està molt arrelada al territori i és per això que era un projecte que volia treballar aquesta confluència entre l'economia social i desenvolupament local.

- Que entén la administració per desenvolupament local ? ja que hi ha varies definicions.

Com segurament sabràs com diu en Jordi Garcia sobre desenvolupament local, ell parla de dos tipus de desenvolupament local, un és el que intenta treure capital, per exemple vol dir, baixar impostos perquè s'aprofitin les multinacionals. Noltros creim amb s'altre concepte, aprofitar recursos i potencialitats del territori, per lo tant, està més orientat no tant a que capital exterior com a activar es capital propi, el capital humà, ambiental, cultural, capitals x.. que té un determinat territori, quan noltros parlem de desenvolupament parlem d'aquesta visió i no de la visió neoliberal. Desde les institucions, per exemple de l'ajuntament de Palma a l'hora de canalitzar el pacte ens varen derivar cap a Palma Activa que és l'agència de promoció econòmica, i amb ells no ens acabem d'entendre, no se si és per diferents

concepcions ideològiques, en part si i en part no, per exemple en els temes d'afavorir processos d'empreses multinacionals que s'implanten aquí no estem d'acord, ja que usen recursos públics s'ha de facilitar una feina que ha d'assumir una empresa privada, això té un cost que hauria d'assumir sempre sa privada. Evidentment hi ha una diferència ideològica. Amb altres coses si que té un discurs amb el qual podem confluïr un poc més en temes d'afavorir el comerç local... però més enllà de la ideologia que es mal de resoldre, sobretot hem tingut problemes a sa concreció pràctica, no hem arribat a concretar res. No hem tingut capacitat de conclusió. Amb el consell de Mallorca, noltros sempre vàrem tocar la porta amb la conselleria de promoció econòmica i desenvolupament local, que són els més propers a nosaltres, aquí si que hem trobat per una banda, una concepció del concepte de Desenvolupament Local compartida i a més facilitats de concreció, primer vàrem firmar un pacte el juliol de l'any passat i un projecte concret que es va aprovar per febrer que és el projecte ESS local, i per Abril una subvenció per desenvolupar aquest projecte. Desde el consell he trobat tant conceptes compartits i possibilitats reals de concretar coses. Ens ha anat molt bé perquè compartim dins el nostre discurs, el fet de treballar amb el consell que de per si és una administració municipalista. I això ens encaixa molt bé amb l'economia social i ens hem pogut entendre. A més ens ha permès l'objectiu de treballar amb els diferents municipis ja que quan he dit que necessitem diversificar i tenir més continuïtat, també podriem dir que uns d'aquests objectius era sortir de palma, ja que a la pràctica només operàvem a Palma i hem de tenir en compte que Mallorca no es Palma i no hem de tenir aquesta concepció tant urbanita, i el consell ens ha ajudat.

- **Així com a catalunya s'està elaborant una llei d'ESS, aquí hi ha alguna proposta semblant?**

No ens hem arribat a plantejar seriosament, el que si que hem plantejat, és actuacions conjuntes de polítiques públiques que axò en el seu moment es va cristalitzar ens els anys 2000 abans de crear mercat social ja vàrem establir una dinàmica de col.laboració entre REAS balears s'UCTAIB, LES COOPERATIVES AGROALIMENTARIES, sense estructura jurídica vàrem començar a fer feina en xarxa per aconseguir incidència pública i vam aconseguir la creació un consell d'economia social i cooperativisme a balears on es veurien representades l'administració i el sector, l'any 2009, i per un altre banda, més important que això, va ser la creació d'un pla director d'economia social, el primer va ser 2010 i el que tenim ara és el 2017-2021 i ara començam 2022-25, amb la intenció de coordinar les polítiques públiques desdun punt de vista integral amb diferents lineas d'actuació que després esdevenen el desplegament de subvencions o desplegament normatiu, de moment no ens han acceptat la proposta de la creació d'una llei d'ess i el que hem fet amb la millora del que tniem com la llei de microcooperatives, en empreses d'inserció si que tenim de llei estatal. Ara esteim treballant amb la creació d'un decret autonòmic per les empreses d'inserció. També hem treballat des del punt de vista normatiu amb el tema de compra pública responsable, la seva promoció sensibilització, formació.. tenim un acord amb el govern. La llei estatal és sa que és, sí que tenim a Balears, com saps dins la llei estatal de Ess tenim tant entitats lucratives com no lucratives, Aquí desde del 2018 tenim una llei del tercer sector d'acció social, que no és el mateix que l'economia social però tenen punts en comú. la diferència és la lucració ja que es pot tenir activitat economia per no ser lucratives, això deixa apart les cooperatives de treball que si integram desde mercat social.

- **Compra pública responsable:**

Fa des de l'any 2000 que hi treball, per jo és fonamental, perquè és una forma de fomentar l'activitat econòmica ja que si ets una cooperativa o una associació... tu pots oferir productes i serveis a l'administració i que aquesta compri aquests productes i serveis per potenciar el nostre sector és una eina i també per un tema de consum responsables, criteris socials i

mediambientals més enllà de beneficiar econòmicament. és una manera que també obligui a fer les coses millors en temes social i ambientals, de residus o laboral, no només afavorir el nostre sector, sino que els que no son economia social millori les seves pràctiques.

Ara la normativa és bastant favorable tant a nivell europeu com estatal, balear i també a nivell de consells insulars, encara que no acaba de... Hi ha coses bones, perquè tenen més capacitat tècnica és el govern, però bé, s'estan movent coses i ara que tenim la normativa a favor és una oportunitat, encara que té limitacions. La normativa existeix, el que falla és el seguiment, tant el govern com els consells i fins i tot alguns ajuntaments que varen crear normes pròpies de compra pública responsable, en els seus moment varen crear comissions de seguiment per veure l'impacte.. I totes aquests administracions hem tingut una sola reunió! la reunió constituent, és molt difícil una política pública que no es revisi i s'evalui. Sí que es fan coses bé però no per falta de normativa sinó de seguiment i avaluació. El govern per exemple quan va crear la norma a 2016 va crear una reserva de mercat, una petita part es reserva per empreses d'inserció, és un 3% del pressupost del caib, però aquesta xifra és una burrada, ja que no hi ha prou teixit, prou diversificat en empreses d'inserció i centres especial no lucratiu com perquè es pugui cobrir tot aquest pressupost, això per exemple està fallant.

Noltros ens hem centrat molt en temes de formació per personal que treballa a l'administració. Encara li falta un poquet. Noltros el que demanem és el que va fer al govern per decidir posar el 3%, noltros deiem que creés una reserva, ja que sense un estudi previ posar un nombre concret és com un "brindis al sol". Si el govern vol potenciar aquesta figura dels contractes reservats el que ha de fer és ajudar nos a diversificar les activitats econòmiques, ja que feim poques coses, jardineria, llimpiesa, control d'accés, tasques administratives... però les activitats econòmiques contractades per l'administració no són molt àmplies, no hi ha tantes coses. Si el govern vol fer més contractes reservats ha de fer una tasca proactiva en aquest sentit. crear noves empreses o que les que hi ha diversifiquen les seves activitats.

En temes de compra pública, hi ha dues parts la obligatoria i la voluntària on si està ficada el que és l'economia social. La obligatoria on prima les empreses de caràcter social, d'inserció. i El contracte reservat voluntari si que planteja la contractació pública de per exemple cooperatives de treball.

- **Quin paper juga o pot jugar l'agroecologia?**

per una banda hi ha agricultura ecològica (tècnica de cultiu) i per altre hi ha agroecologia, el qual és un moviment social que integra una tècnica però que va més enllà, inclou producte local, de temporada, relacions directes entre productors i consumidors, per tant al que es una tècnica de cultiu li suma una concepció ideològica de com es el model agroalimentari. Es molt il.lustratiu, tu pots ser pagès ecològic i no ser agroecològic. Ells posen un exemple molt il.lustratiu en agricultura ecològica, lo que són els productes transformat de luxe, olis, vins.. que estan enfocats a l'exportació. Això s'està produint a mallorca i son agricultura ecològica perquè no usen químics. Son agricultura ecològica? si , son agroecologia? no, perquè no fomenten el consum i a més aquests productes no són accessibles per tothom ja que el vens a un preu d'elit. no te a veure amb els principis de sobirania alimentària. Moltes vegades són estrangers que es compren una vinya, fan explotació ecològica i venen al mercat d'elit d'exportació. A més saps que els monocultius i la no complementació de les teves terres amb agricultura i ramaderia ja... si has de comprar compost a una altre banda del món.. l'agroecologia un dels criteris és el màxim d'autosuficiència i emprar els teus propis recursos, si no tens animals i has de comprar el compost a “sa quinta força” ja no és agroecologia. Un altre debat que va sorgir en aquest sentit, són temes lligats més a la immigració, clar una finca d'agricultura ecològica, i l'agricultura eco esta destinada a l'estat a l'exportació. Fa bastants anys que hem tingut el debat que passa amb els productes ecològics locals, que tenen els criteris de petit productor , ecològic i part de la societat, no només a altre senalla sinó altres organitzacions, han començat a demanar requisits social, no val només tenir el certificat del

consell regulador, i han establert una serie de criteris propis, com per exemple que no hi hagi explotació laboral. Si fa productes ecològics però té a immigrants d'aquella manera, el comerç just no els hi compra. Això demostra també que els productors locals i ecològics compleixen criteris socials. Aquí hi ha la diferència.

Ses cooperatives agroalimentaries estan al mig, tenen aquest debat a nivell intern, hi ha "baralles entre apaema i cooperatives-agroalimentaries. Fa un parell de setmanes es va presentar un estudi, tenim un 20% de sobirania alimentària, és a dir un 20% del que consumim aquí es produeix aquí. I Apaema va dir que si consideres sobirania alimentària una collita amb químics que no son d'aquí, no és sobirania alimentària. Hi ha conflictes interns. No estan obligats dins les cooperatives a fer producció ecològica, però si ser cooperativa i tenir democràcia interna. Intenten articular i organitzar el mercat local, tenen una visió positiva cap a l'agricultura ecològica però no comporta que haguin de practicar-la

- **Es un repte lligar el moviment ecologista amb el d'ess?**

Jo crec que sí, l'exemple de l'agricultura és molt clar, però hi ha altres exemples, el moviment ecologista i l'economia social es relacionen amb el cooperativisme de serveis, som energia, ecotxe.. Sorgeixen directament per donar alternatives de consum a productes amb impacte ambiental. Noltros tenim diferents àmbits de treball en xarxa amb col·lectius ecologistes i aquest debat de s'ecologisme ha de ser capaç de pringar-se amb les alternatives econòmiques, ho té més present. Jo sempre he defensat que els moviments socials, es dediquin a lo que es dediquin, ecologistes, feministes, antiracistes... qualsevol tipus de moviment social ha d'utilitzar estratègies econòmiques, no vol dir que hagi de fer això exclusivament, però les eines econòmiques ajuden a incidir a la societat. Està bé que es facen servir altres estratègies d'incidència pública, però les estratègies econòmiques son imprescindibles per canviar la nostra societat, perquè aquesta és complexa. De fet REAS ens definim com a org. amb perspectiva múltiple: econòmica, social, cultural i ambiental. Noltros sabem que si vols

canviar una societat de veres has d'actuar als diferents nivells. Cada vegada es té més present des del moviment ecologista el introduir les eines econòmiques.

- **Aquí tenen molt de pes les cooperatives d'educació. Peque pasa això, d'on ve?**

No, això no passa a altres bandes, aquí és vera que el cooperativisme de treball on té més presència es en l'àmbit educatiu, hi ha cooperatives molt fortes. Històricament no se perquè s'ha produït així. Per exemple a altres bandes, exemples emblemàtics, a andalusia hi ha cooperatives agràries, al país basc, hi ha més cooperativisme industrial. Perquè a Balears el cooperativisme més fort és el de s'àmbit educatiu? No ho se, la veritat, però és vera que crida l'atenció.

- **S'impliquen en la promoció i visibilització de l'ESS?**

Aquestes escoles no tenen una implicació tan directe. Perquè alomillor no tenen... Un dels problemes que tenim l'ess com a sector, això ho vàrem identificar, en un estudi de fa 4 anys, és el sentit de pertinença,. A vegades ho som i no ho sabem. Per exemple les coops educatives tenen una bones pràctiques de participació, no només des d'aquest punt de vista, tenen un model pedagògic innovador, implicació amb el català.. No només tenen el valor afegit de que són cooperatives de treball, tenen altres valors afegits, i a la pràctica han demostrat aquesta innovació pedagògic, arrelades al territori.. són valors que van més enllà de ser una fórmula jurídica cooperativa. Noltros hem detectat que el sentit de col.lectiu de pertinença es baix. Alomillor no som capaços de transcendir en els valors de la teva pròpia organització, tu tens clar que fas feina al Liceu i que ets una coope que és participatiu i democràtic i molt "progre", però no ets tan conscient de que formes part del mateix moviment que una botiga de

comerç just o d'una empresa d'inserció o de som energia.. És ver que es una cosa que s'està treballant i una de les coses que noltros treballam aquest sentit de pertinença és a través de la intercooperació i de la cadena de proveïdors. Si tu tens una escoleta i tens un servei de menjador compra productes a apaema no al “corte inglés”. O contrates la llum a Som energia i no a endesa. A final de l'any passat vam fer un taller d'intercooperació ja que és un punt que ens falla per què hem d'entendre que una cosa són les cúpules de les entitats i s'altre les bases. En Joaquim Pozo què és el representant de les cooperatives a mercat social té molt clar el concepte però és més complicat a cada una de les cooperatives de treball això se permabilitzi a tots els nivells. O a tots els nivells de l'organització. Es una cosa a treballar, ja que no es genera de forma espontànea. Darrerament estem fent feina en aquest sentit, pertinença a nes sector i intercooperació. Ara noltros esteim començant a parlar en clau d'ecosistema. Noltros deim que l'economia social és un ecosistema, porque? perquè en un ecosistema els individus aïllats no tenen futur, funcionen en la mesura que tens altres individus amb els quals s'estableixen interaccions. per lo tant, amb aquesta visió d'ecosistema volem visibilitzar aquest sentit de pertinença al sector. I la teva supervivència com espècie en bona mesura pot dependre del conjunt de les interaccions que ets capaç d'establir amb el teu entorn.

- Que me'n pots dir de les cooperatives d'habitatge? quantes n'hi ha a mallorca? s'estan impulsant?

A mallorca hi ha dos grups promotors que estan a fase preliminar encara, que de moment no han constituït la cooperativa. Són dos projectes “senior”: Ca Nostra i Plegats. Any 2009 ibavi va treure a concurs, solars, per crear habitatges a través de cohousing, a Lluçmajor hi ha grups que es van comprometre a crear una cooperativa, ara no me'n record com se diu...

Ibavi proporcionaba el solar, i ara falta aprobar el finançament...

és una experiència molt bonica i innovadora.

Aquest model de cohousing a nivell Balear hi ha més experiències a Eivissa.

- **Desde la política? com us reben?**

Desde la política ens veuen amb simpatia, ja que una cooperativa o una empresa d'inserció no fa nosa. Per lo tant en general caiem bé i de fet quan t'he parlat del proces històric de l'ess, el nostre primer pla director ho varem firmar al el PP, La legislatura de'n Jaume Matas. Amb lo qual hi ha coses que s'han aprovat d'economia social que s'aproven per unanimitat. el pacte amb el consell es aprovat per unanimitat. En general no genera una excesiva hostilitat, una altre cosa es que noltros tenim una càrrega de profunditat de radicalitat econòmica i democràtica que realment suposa un replantejament del model a fons, però clar, el que més es visibilitza és això: cooperatives ... la gent coneix les cooperatives agràries locals o amadip i s'altre senalla, això no genera hostilitat. Una altre cosa es que evidentment, el discurs de radicalitat democratica també suposa un replantajament a fons del nostre model

- **A mallorca no hi cap gestoria especialitzada en entitats dels tercer sector social, és un problema ahora de començar iniciatives?**

Això és un problema, que amb sa llei de microcooperativa es facil i relativament ràpid, lo més complicat no es fer la paperassa, com sa modulació del grup promotor, aquí hi ha un suport de part d'uctaib. Amb relació al que comentes, els agents de promoció econòmica tant públics com privats no tenen un bon coneixement del model cooperatiu. Es normal que un gestor et recomani montar una s.l.. No es que sigui complicat, no és impossible. Noltros dins el projecte això ja ho havíem detectat, i el que volem fer és formació de formadors, tenim tres tipus de cursos, un es emprenedoria social col.lectiva i el public destinatari no es tant els emprenadors sinó els AdoL que estan a tots el municipis, la majoria d'ajuntaments els volen per tanmitar subvencions pels comerços locals, i amb això del cooperativisme no tenen gaire coneixement però són els que estan a peu del canó. Noltros ens hem marcat formar en

emprenedoria social col·lectiva a la xarxa de AdoL i si detectam qualche municipi que hi ha una gestoria on tothom va quan vol crear un negoci, doncs aquest gestor seria fonamental, també implicar a gestories privades, col·legis professionals, que tinguin rellevància ab aquest tema. És una necessitat comuna que no tenim coberta, es un debat dintre de la intercooperació. com un altre tema d'intercooperació es la detecció de necessitats comunes que no estan cobertes, en temes de comunicació, alomillor pots contratar dues hores setmanals de community manager, però si juntam d'aquí i d'allà podria haver un especialista en el sector que treballa per diferents entitats. detectar necessitats logístiques comunes i si fa falta crear aquesta iniciativa, per intentar cobrir-les.

- **Són necessaris plans municipals de transició de l'economia local per una economia social i solidària?**

Això ho treballa uctuib a través d'un programa estatal, per un altre banda, el govern en el marc des pla balear per accedir als fons de next generations, un dels objectius es treballar aquesta possibilitat, reconvertir empreses en risc de tancament o el què passa molt a balears son problemes de relleu generacional, empreses que tanquen perquè el propietari es jubila i els fills no volen continuar, en teoria està en el pla del govern i ho ha de treballar, amb el pacte del consell també ho tenim. Una altre oportunitat que hem detectat, a més d'empreses en risc de tancament, també amb economia informal, a mallorca tenim molta gent que fa feina en economia informal, com artesans que van a mercats, músics, animadors.. hi ha molta gent que fa feina en economia informal, això és una putada, no genera cap dret com a treballador, és una línia que volem treballar i en els propers temps se'n parlarà bastant, ja que no som només nosaltres qui ho diem. El que hem detectat però com a molt potencial es el tancament de petites empreses, fusteries, tallers.. amb un propietari i tres o quatre empleats, quan el propietari es jubila els fills... si es treballadors actuals tinguessin l'oportunitat de recuperar l'empresa alomillor la poden mantenir, tenen les màquines, saben com funciona...

7. Discussió

En aquest treball s'ha aportat una informació objectiva de la realitat de l'economia social i solidària a Mallorca, i per fer-ho s'han aportat tant dades quantitatives com qualitatives. Per aquest motiu es decideix fer un context històric tant del cooperativisme a Mallorca, com també un anàlisi del context sociocultural que pateix l'illa, on es veuen perjudicades aquelles coses que serveixen per posar la vida al centre, com és la situació laboral, de la vivenda o fins i tot del camp. Per tant ens trobem a una situació on un territori insular veu afectades les necessitats bàsiques dels individus d'aquest territori, que sumant el factor de la insularitat és necessari cercar les alternatives perquè els processos de desenvolupament de l'illa mirin cap a una altra direcció.

Històricament hem vist com el cooperativisme de serveis o d'ajuda mutua van florir en el passat a Mallorca, que encara que no estiguem en els mateixos temps, aquests resbosts comunitaris sorgeixen pels mateixos motius que podem tenir en l'actualitat, de fet és molt comparable el nou supermercat cooperatiu terranostra, que en el seu moment la botiga “la emancipación”, encara que les maneres de funcionar segurament siguin distintes, la idea és la mateixa, construir espais on sigui possible consumir productes de qualitat i alhora ajudar als productors d'aquests productes i així donar més seguretat tan als consumidors com als propis productors. La similitud la trobem en que aquests productes són aliments, el que ens fa reflexionar sobre quin tipus de producció agrícola feim, i hem fet, en el nostre territori, que fa que sigui tan difícil accedir als productes dels nostres pagesos que s'han de crear entitats amb un caràcter purament social i amb unes idees molt concretes per poder accedir a productes justos. En aquest punt també val la pena fixar-se amb la tradició de les cooperatives agrícoles Mallorquines, que encara que tenen la intenció de col.laborar en aquest procés de canviar la manera de produir i que aquesta sigui més accessible a la resta de població illenca, no són tampoc un exemple a seguir en quant a això, perquè encara que parlem de treballadors units per fer una mateixa activitat, també han adoptat tots aquests anys pràctiques del mercat capitalista que és

molt complicat deixar-les de fer, com pot ser tenir monocultius, o exportar tota la producció fora de l'illa. A més podem sumar a tot això el que xerràvem a l'entrevista amb en Jordi, la producció ecològica, la qual no es suficient per poder parlar de bones pràctiques i molt manco per parlar de sobirania alimentària. Parlant des del meu punt de vista, hi ha una relació molt gran amb el discurs de l'economia social i els punts febles que té l'agricultura actual, per això un dels reptes que crec necessari abordar desde el moviment d'ESS mallorquí es relacionar els valors socials i ambientals als productors del camp mallorquí. I aquí ja entrarien els conceptes d'agricultura regenerativa, permacultura o agroecologia, que són visions holístiques de la producció d'aliments on s'ha de tenir en compte tot i no només els beneficis de cada mes. En aquest sentit també hem de dir que es comencen a moure coses, com ja hem dit acaba de sorgir un supermercat cooperatiu i algunes cooperatives com Camp Mallorquí aposten cada vegada més pel consum local i les bones condicions laborals, però així i tot és insuficient ja que hi ha altres factors que són per exemple les ajudes de l'administració, que es fan en referència a si la producció és íntegrament ecològica, la qual cosa no vetlla ni pels productors ni pels consumidors. Seguint en la direcció del paper que juguen les institucions en aquests moments, veiem que aquesta bona fe, però acompanyada de males pràctiques no només passa en sectors com l'agricultura, passa també en altres àmbits com el sector d'ESS que a falta d'experiència i pràctica alhora de posar en pràctica polítiques públiques que volen afavorir una economia que per definició no és capitalista i per tant no ajuda a l'expansió econòmica dels sectors més poderosos de l'illa, doncs fa que per molt acceptar les propostes que venen de les agrupacions d'aquest àmbit, després no s'acaben de veure traduïdes a la realitat, o sí, però la qüestió és que es podria fer molt més. No basta fer compra pública responsable, si això vol dir que al final es buscarà la màxima rentabilitat econòmica dins els paràmetres que estan dins la legislació, de fet com ens diuen a l'entrevista, el que falla és el seguiment de la normativa i per tant desde que existeix aquesta no s'han donat molts de casos on la compra pública responsable hagi servit per promocionar a una entitat de l'economia social. Això és perquè aquesta normativa no només inclou entitats d'ESS sinó que pretén que les empreses que no formen part del sector social comencin a tenir bones pràctiques, per mi això fa que sigui molt més mal de controlar si realment hi ha unes bones condicions tant laborals com en temes de sostenibilitat ambiental. Crec que desde aquesta decisió del govern encara no es té en

compte la potencialitat que té l'economia social i solidària en quant a generar bones maneres de fer les coses internament i també la visió d'aquesta cap a la resta de la comunitat, coses que una empresa convencional no sol tenir tant present alhora de la veritat. Per tant no és que no estigui d'acord amb la llei de compra pública responsable però sí que trobo que podria donar més oportunitats al que és l'economia social (cooperatives) ja que pareix que una empresa amb bons valors però amb diners o una entitat d'inserció laboral tenen més facilitats d'accés a la compra pública que una cooperativa qualsevol. Això ho dic perquè segons la llei, les entitats que més s'afavoreixen són entitats sense ànim de lucre, que això provoca que una part de l'economia social i solidària quedi exclosa, per tant aquesta diferenciació que pot tenir certa lògica per les institucions, no la té si parlem de voluntat de canvi social i de canvi en el model econòmic Mallorquí. Ja que les petites entitats que produeixen o donen un servei, i les quals són entitats cooperatives amb ànim de lucre, no són les primeres que rebran suport a través de la llei de compra pública responsable, i en canvi les entitats amb més recorregut dins l'illa, les quals són més pròpies del tercer sector social, en quant a empresa d'inserció és refereix doncs aniran abans que una cooperativa de treball. Que tot plegat, provoca una mala "publicitat" alhora d'emprendre projectes col·lectius o comunitaris.

Tampoc trobo que siguin les institucions les que juguin el paper més important, de fet, ja existeixen moltes experiències cooperatives a Mallorca, hi ha un gran nombre de cooperatives de treball i moltes d'elles federades i realment haurien de ser aquestes experiències les que prenguessin més consciència del que són i del que poden fer per ajudar a nous projectes. De fet és una realitat aquí a Mallorca el poc sentit de pertinença que té aquest sector cap a ell mateix, ja que a vegades és més fàcil per un cooperativista agrícola sentir-se pagès que no cooperativista, i això pot passar amb tots els sectors, és necessària una visió conjunta de tot l'àmbit cooperatiu i d'economia solidària. Això és el que intenta fer l'associació mercat social amb les seves pràctiques. Segons m'han comentat a les fires sí que cada vegada és dona més intercooperació, però pel que he pogut observar a les mateixes fires que comentava, no hi participen gaire entitats i per tant em deixa un poc dubtós sobre que pensar respecte això. Per tant un gran repte per aquest moviment a l'illa de Mallorca és juntar i sensibilitzar la gent que ja forma part d'aquest món. I amb això aconseguir transmetre més el seu missatge tant a les institucions com a la societat civil. Una cosa a recalcar que en varen comentar les companyes de

Bauma Microcoop és que només 7 entitats han fet el balanç social el darrer any, la qual cosa crida l'atenció, ja que és una eina que el que fa és fer veure que l'entitat té unes pràctiques diferents i que per tant això és un punt fort d'aquesta, això fa pensar si aquest sector a Mallorca no duu a terme les pràctiques de l'ESS o simplement no hi ha la comunicació que hauria d'haver perque totes les entitats ho posin en pràctica. En aquest sentit cal comentar, el que ja comentàvem a l'entrevista sobre les cooperatives d'educació, les quals són el sector amb més pes dins l'economia social mallorquina però alhora no són un membre actiu en el sentit en que parlàvem ara. Ja que, encara que moltes d'aquestes escoles i instituts que són cooperatives no es promocionen com a tal, i el que fan és generar les seves pròpies pràctiques internes, les quals poden ser bones, però sense generar aquest sentiment d'unitat entre les distintes entitats.

Com comentava ara un poc més adalt un gran repte per mi és enviar aquest missatge a la societat civil, i sobretot a les agrupacions organitzades, com poden ser les associacions juvenils. De fet, el moviment associatiu Mallorquí és un dels canals més ben posicionat per fer aquesta tasca de difusió, però difusió entesa com a posar en pràctica els valors de l'economia social i solidària dintre d'aquestes associacions i per tant, així, transmetre aquests valors a les comunitats on participen i actuen. El posar en pràctica mecanismes de democràcia interna horitzontal dins les associacions només ajuda a democratitzar a les persones que en forme'n part i veure que maneres distintes d'organització són possibles, i que per tant es poden traduir llavors en l'àmbit laboral. Un bon teixit associatiu, i amb consciència social, pot esdevenir a la creació de noves entitats les quals responguin a una qüestió social dintre de l'ESS, i no només això, també pot ajudar a l'emprenedoria social en quant a autoocupació es refereix, ja que, una bona experiència associativa et pot encaminar la vida cap a aquest sentit. Jo parlo específicament de la joventut ja organitzada, que en un context de crisi social, econòmica i ambiental, a un territori com Mallorca ha de prendre estratègies perquè el seu futur no sigui igual a com ha estat la nostra vida fins ara, una crisi constant, i per això la creació d'iniciatives enfocades cap a la comunitat, d'origen local i el màxim respectuoses amb el medi que ens envolta.

Un altre objectiu, que és compartit per tota l'estructura d'economia social de l'estat, és la formació en ESS, ja sigui a les administracions, el qual és un repte molt important, però també ho és aconseguir aquests canals de formació. Hem dit que tant les institucions, com el propi teixit cooperatiu, com el

teixit associatiu, tenen un paper molt important en aquesta tasca de formar i difondre, però vull posar un exemple, la Universitat, la UIB (Universitat de les Illes Balears), com a màxima institució d'investigació pública a Balears, hauria d'apostar també cap a la cooperació entre estudiants, amb això vull dir, a un espai com el campus de la universitat, on es junten la majoria d'estudiants de les Illes hauria d'esdevenir un espai de confluència amb aquests, i desde allà dins apostar d'alguna manera per que els seus alumnes no surtin enfocats cap al mercat laboral d'avui en dia, sinó per crear entre tots i totes una nova economia enfocada cap a la sobirania. Això ho pos damunt la taula perquè que jo sàpiga no és fa res en aquest sentit, no sorgeixen iniciatives per a la creació de grups i associacions estudiantils, no s'aposta el suficient per la creació de projectes conjunts transformadors. No és un espai políticament organitzat del qual puguin sorgir aquesta mena d'idees. Això es deu en part a que no hi ha graus de sociologia, antropologia o ciències polítiques a la universitat, i que per tant a Balears ens falta encara introspecció per poder ser conscients en conjunt dels reptes que tenim com a territori. Per això trob que un espai com la universitat pot fer encara molt més, tant els formadors, com els estudiants. Aquests darrers, més important que els primers, han de tenir aquests coneixements sobre emprenedoria social i col.lectiva.

8.Conclusió

Per concloure aquest treball, és necessari aclarir unes quantes coses, aquest estudi és interessant per conèixer la realitat del sector de l'Economia Social a l'illa de Mallorca, la qual, apart de les poques persones que participen molt directament en la promoció d'aquesta alternativa econòmica no es coneix, per tant l'estudi és una recopilació d'informació per a totes les persones interessades en aquest

àmbit i pugui fer-se una idea de com funciona el sector a Mallorca, i que a partir d'això es puguin afrontar iniciatives tinguent la informació necessària per saber on demanar suport, quines institucions el donen, i a més, ser conscients de que formen part d'un moviment el qual vetlla per la vida de les persones i no pels beneficis, el que implica una responsabilitat amb la comunitat. A més a través de l'anàlisi històric del cooperativisme a Mallorca és pretén crear aquest sentiment de pertinença a un moviment social combatiu amb el capitalisme, que intenta posar en pràctica altres maneres de fer i que per tant és un model a seguir per la part de la població que és crítica amb el model actual, la qual no és poca. Però que sovint els que pertanyen a moviments polítics o ecologistes no tenen en compte per solucionar els problemes que perceben a la societat. La implicació econòmica d'aquest sector crític ja organitzat ha de ser una realitat per poder incidir en la vida social de les persones i canviar d'alguna manera la realitat econòmica de l'illa que tant sovint ens queixem del poc sostenible que és. Per això tants de cops faig menció a l'emprenedoria social col·lectiva, ja que realitzar projectes que apostin pel producte local, la sobirania energètica o alimentària i per processos d'economia circular són els que al final poden canviar la manera de consumir i de produir que tenim a l'illa. A més afegir, com es comentava en el primer resum, de que ens trobem inmersos en una crisi constant, on les persones de la meua generació no coneixem una altra realitat, a més li sumem els efectes de la pandèmia, i observem que aquesta nova realitat l'hem de construir entre totes col·lectivament i combativament, generant espais comuns cap a una economia diversificada i estable per qui habita el territori.

9. Bibliografia

LA ECONOMÍA SOLIDARIA EN ILLES BALEARS. RESPONSABILIDAD SOCIAL Y TRANSPARENCIA Patricia Horrach Rosselló Antonio Socías Salvà Universitat de les Illes Balears Palma, julio de 2010

Reptes i horitzons per a les iniciatives de l'economia social i solidària Identificació i dinamització d'iniciatives d'economia social i solidària i inserció social. Govern Illes Balears, REAS.

Impacto de la pandemia por SARS-CoV2 en la economía de Baleares Impact of the SARS-COV2 pandemic in the Balearic economy José Mª Vicens Gómez

L'economia Social i solidària a Mallorca. Xarxa d'economia social i solidaria. 2006

L'arribada del cooperativisme a Mallorca (1860-1870). Jordi Maíz. 2018

Tot inclòs. Danys i perjudicis del turisme a les nostres illes. Mallorca 2014.

Anexes

Testimonis Fira Mercat Social 8 d'abril Sa Pobla

Bauma

“Noltros tenim les eines per atendre el moment de naixement, de canvi, de transformació, de dissolució de qualsevol tipus de grup. Donam suport a n'aquests moments, que són els més difícils. Noltros normalment aportam metodologia, les eines per transitar aquest moment difícil, contingut..No tant, Bauma col.laborem amb mercat social des del principi, amb les fires, i aquest nou projecte que tenen, que noltros el coordinam. noltros volem generar espais d'intercooperació i pferir suport.”

“Hi ha projectes d'intercooperació, l'any passat es va crear un catàleg virtual”

“Noltros tenim super identificat que fa falta una gestoria especialitzada. I això es una possibilitat de mancomunar recursos. I per tant una manera super positiva de sostenir la xarxa i fer estalvi de recursos i per tant ser més eficient. Noltros esteim fent feina amb una gestoria convencional i apart tenim una assessoria que està a Sant Boi de Llobregat”

“Un dels objectius és identificar necessitats potencialment mancomunables i també acompanyar processos de formació. Identificar persones joves que estiguin formant-se i oferir aquests nous llocs de feina mancomunats. Això està en procés”

“7 entitats han fet el balanç social, que ho promociona molt REAS”